

Stereotypné konštrukcie v komentátorskom texte – komentovanie gólových situácií

Jozef Mergeš, Filozofická fakulta PU, jozefmerges@gmail.com

Kľúčové slová: televízia, priamy športový prenos, televízne komentovanie, gól, stereotyp, emócie

Keywords: television, direct sport broadcasting, tv announcing, goal, stereotype, emotion

Priame športové televízne prenosy sú pevne ukotvenou súčasťou mediálneho prostredia, ktoré na jednej strane poskytujú televíznym divákovi zábavu a napätie, na druhej strane mediálnym inštitúciám zabezpečujú určitý kredit a profit z reklamy. Posledným článkom triangulárneho vzťahu medzi divákom, médiom a športom sú športové inštitúcie, ktoré majú finančný zisk z predaja vysielacích práv. Futbal ako najpopulárnejší šport na svete je v mediálnom prostredí zastúpený množstvom priamych prenosov, záznamov, ale i sprievodných programov, ktoré divákovi poskytujú možnosť prežívať peripetie konkrétnych krátkodobých či dlhodobých športových zápolení spolu s hráčmi, trénermi, rozhodcami a divákmi priamo prostredníctvom televíznej obrazovky. Mediálne inštitúcie vo vzťahu k regiónu, v ktorom pôsobia, bojujú o možnosť priniesť do éteru najvýznamnejšie futbalové zápasy, aby televíznym divákovi ukázali pravé emócie, napínavé zápasy, športové hviezdy, fanúšikov a krásne góly. V ideálnom prípade pôsobí športový komentátor v danej spleti atraktívnych obrazov ako stmelujúci faktor usmerňujúci diváka k úplnému porozumeniu diania na hracej ploche.

Štúdiá, ktorá priamo nadväzuje na článok *Stereotypné konštrukcie v komentátorskom texte – komentovanie nedovolených zákrokov* uverejnený v časopise *Jazyk a kultúra* (10/2012)¹, sa venuje komentovaniu gólových situácií. Jej cieľom je poukázať na paradigmu prístupov k stratégiám tvorby komentátorského textu pri danej stereotypnej situácii. Samozrejme, neašpirujeme na opísanie a vysvetlenie všetkých možností komentovania gólových situácií, keďže ich počet možno pri prihliadnutí na šírku jazyka a množstvo komentátorov teoreticky považovať za nekonečný. V štúdiu sa skôr snažíme vymedziť určitý prevládajúci, všeobecne platný vzorec aktuálnej tvorby textu počas komentovania gólových situácií, ktorý bude možné aplikovať v ďalšom výskume smerujúcom k podstate a stavu komentovania v slovenskom mediálnom prostredí.

Čo je gól?

V momente prerušenia hry, po strelení gólu, sa komentátorovi núka krátky časový úsek, ktorý vyplňa verbálnym komentárom gólovej situácie. Je to priestor, v ktorom sa uvoľňuje napätie, dochádza k exponovaniu pozitívnych, prípadne negatívnych emócií. V obrazovej skladbe televízneho priameho futbalového prenosu spravidla dochádza najprv k zobrazeniu emócií (radosť i smútok hráčov), neskôr k spomalenému zopakovaniu gólovej situácie (tzv. replay), ktoré sa stáva predmetom herných analýz.

Pôvod slova gól možno hľadať v anglickom výraze *goal*, ktorý znamená cieľ, zásah, prenesenie i brána (napr. futbalová). Pojem gól sa v slovenskom jazyku v prípade futbalu používa na označenie situácie, kedy lopta celým objemom prekročí bránkovú čiaru medzi dvoma žrdkami futbalovej brány. Nie všetky jazyky však prebrali foneticky upravenú formu pojmu *goal* tak dôsledne ako slovenčina. Napríklad čeština operuje aj s ekvivalentným

výrazom *branka*, ktorý je doslovným prekladom slova *goal*, podobne poľština využíva pojem *bramka*, egyptská arabčina pojem *hadaf* (porov. Sepek, 2008, s. 58; Sayed, 2008, s. 85).

Gól, komentátormi často označovaný ako „korenie futbalu“, možno z naratologického hľadiska považovať za takú časť futbalového „predstavenia“, ktorá vo vysokej miere mení psychologické rozpoloženie postáv i divákov. Gól posúva vývoj deja vpred, prináša totiž do radov televíznych divákov nové očakávania. Ak jedno mužstvo skóruje, druhé mužstvo je nútené sa danému stavu prispôbiť a v závislosti od cieľa, s ktorým vstúpilo do stretnutia, zmeniť hru. Stav pred gólom teda možno označiť za krátko, prípadne dlhotrvajúci prológ priebehu futbalového stretnutia. Samotní tréneri a hráči sa pred množstvom zápasov vyjadrujú k potrebe neinkasovať – teda, nedostať gól, prípadne nejaký streliť. Dané kliše implicitne poukazuje na fakt, že mužstvo, ktoré strelí gól, má „hru v rukách“ a „píše príbeh“ futbalového zápasu. Strelenie gólu teda pôsobí ako prepísanie rovnovážneho stavu, v ktorom sú si obe mužstvá z hľadiska zastávania dramatických úloh rovné. Samozrejme, že zápasy, v ktorých gól nepadne, nemožno z tohto hľadiska považovať za dramaticky prázdne, keďže bezgólová remíza často pomáha jednému z mužstiev k postupu do ďalšej fázy súťaže. Platí však, že v zápasoch bez gólov síce príbeh napreduje v čase, ale v podstate sa pritom nemení jeho predzápasové *status quo*. Ak mužstvu stačí na postup bezgólová remíza a zápas ňou skončí, celý zápas je, povedzme, neúčelný. Bol totiž iba šancou pre druhé mužstvo, ktoré, keďže neskórovalo, nijako nezmenilo svoju situáciu oproti stavu pred zápasom. Tu treba podotknúť, že pre televízneho diváka sú atraktívne i bezgólové zápasy, pretože divák netuší, či sa bude naračná štruktúra zápasu (v našom prípade dvojzápasu) vyvíjať bez zmien oproti stavu pred ním.

Komentátori sa počas komentovania zápasu, v ktorom dlho nedochádza k streleniu gólu, k tejto skutočnosti často vracajú. Vynára sa domnienka, že výpoveďami typu *v sedemdesiatej minúte stále nula nula; stále bez gólov; v prvom polčase sme gól nevideli*, komentátori nepriamo potvrdzujú, že gól posilňuje (zhuťňuje, môže zatraktívniť) dramatickú líniu futbalového stretnutia, vyťahuje ho z jednotvárnosti, dodáva mu nový rozmer. Explicitne to potvrdzujú aj výpovede typu *gól by zápasu určite pomohol*, ktoré priam dogmaticky signalizujú „životodarnú“ úlohu gólu v zmysle schopnosti zmeniť správanie hráčov na ihrisku.

Označiť gól za „korenie futbalu“ je preto v tomto kontexte nepresné, pretože gól nepôsobí v konštrukte priameho futbalového prenosu ako doplnok, ale ako jedna z hlavných prísad budovania príbehu a emócií v jeho štruktúre.

Výskumná vzorka, metodologické východiská a predmet výskumu – komentovanie gólových situácií

V analýze sme sa zaoberali takými úsekmi komentátorských textov, v ktorých komentátori reflektovali dosiahnutie gólu. Daný úsek možno vymedziť na jednej strane strelením gólu, ktorý prerušuje hru, na druhej strane výkopom v stredovom kruhu, ktorý hru znovu otvára. V niektorých prípadoch daný interval doplníme o komentátorský text, ktorý predchádzal momentu dosiahnutia gólu, a to najmä preto, aby sme zdôraznili verbálny postup, ktorý viedol ku komentovaniu gólovej situácie. Z hľadiska metodológie analýzy komentovania vybraných gólových situácií je vhodné pripomenúť, ktoré atribúty tvorby komentátorského textu v daných časových úsekoch považujeme za prínosné z hľadiska komplexnej jazykovej analýzy televízneho komentovania.

Z hľadiska textovej lingvistiky sme sa zaujímali najmä o štruktúru komentátorských prejavov komentujúcich gólove situácie. Zo syntaktického hľadiska sme si všimli spôsob nadväzovania analyzovaného textu na predošlý komentátorský prejav. Skúmali sme, či vôbec

dochádza k explicitnému prerušeniu toku tvorby komentátorského textu a ak áno, ako možno dané prerušenie kategorizovať.

Za výpoveď pri prepisovaní auditívnych nahrávok považujeme relatívne autonómnou časť komentára, ktorá je nositeľom konkrétneho významu, funkčného komunikačného zámeru a možno ju v texte intonačne vymedziť. Pri prepisoch sme zachovali ortograficky správne tvary vlastných mien aj skratiek, foneticky sme si ich neprispôbili, nepoužívali sme však ani veľké písmená, ani interpunkciu. Značky *GÓL*, *REPLAY* a *VÝKOP* upozorňujú na moment strelenia gólu (*GÓL*), moment zaradenia opakovaného spomaleného záznamu do obrazovej skladby televízneho prenosu (*REPLAY*) a moment, v ktorom sa hra po strelení gólu znovu otvorila (*VÝKOP*). K dispozícii sme mali 25 gólových situácií pochádzajúcich z jedenástich futbalových zápasov rôznej úrovne (medzištátne, klubové), ktoré komentovali dvaja komentátori RTVS (7x M. Merčiak, 4x Ľ. Hlavena).²

Výsledky analýzy – komentovanie gólových situácií (textovo-lingvistické a syntaktické hľadisko)

Aj keď sa komentáre gólových situácií v komunikačnom procese medzi televíznym komentátorom a televíznym divákom, vychádzajúc predovšetkým z individuality komentátora, vyznačujú variabilnosťou využívania jazykových prostriedkov, možno z ich konkrétnych realizácií odčítať všeobecne platný textový model, v štruktúre ktorého sa objavujú obligatórne, ale aj fakultatívne prvky.

Medzi obligatórne prvky patrí verbálne zdôraznenie gólu, a to explicitne, zvolaním, využitím pojmu *gól* v sprievode zvýšenej intenzity hlasu, ale aj implicitne, zvýšením intenzity hlasu v akejkolvek prebiehajúcej výpovedi, ktorou komentátor na gól diváka upozorní (najčastejšie stavom stretnutia³). K obligatórnym prvkom ďalej patria informácia o čase, meno strelca gólu, údaj o aktuálne zmenenom stave stretnutia a komentár spomaleného záberu (tzv. replay), ktorým komentátor približuje/vysvetľuje divákovi vzniknutú situáciu. Za fakultatívne prvky považujeme využívanie rôznych foriem metafor, idiómov, kontextových parentéz⁴, analógií či disimilácií⁵ súvisiacich s prebiehajúcim zápasom, prípadne hodnotiacich stanovísk komentátora. Štruktúru komentovania gólovej situácie možno načrtnúť takto (1 – 3 obligatórne prvky, +/- fakultatívne prvky):

schéma 1

- 1, gól (explicitne – priamym využitím pojmu gól, implicitne - opisne)
- 2, základné kontextové informácie (čas zápasu, strelca, stav stretnutia)
- 3, komentár jedného prípadne viacerých spomalených záberov gólovej situácie, racionálny opis situácie

- +/- metafory a idiómy
- +/- aktuálne analógie a disimilácie
- +/- kontextové parentézy
- +/- hodnotiace stanoviská.

Samozrejme, prvky daného modelu nie sú viazané na konkrétne miesto v štruktúre prehovoru, aj keď na základe prepisov komentátorských prejavov sa zdá, že v drvivej väčšine prípadov sa štruktúra prehovoru odvíja od obligatórných prvkov smerom k fakultatívnym. Napríklad identifikácia strelca, ktorú považujeme za obligatórny prvok, často vedie komentátora k využitiu osobnostnej kontextovej parentézy. Na druhej strane, kontextové informácie objavujúce sa spravidla v úvodných častiach prehovoru, napr. spresnenie času, v ktorom padol gól, sa môžu objaviť aj v jeho záverečnej fáze.

Z analýzy vyplýva, že na syntactickej úrovni pri komentovaní gólových situácií spravidla nedochádza k rozbíjaniu celistvosti komentátorského prejavu. Ak v niektorom z analyzovaných prípadov došlo k rozbitiu kontinuity textu, možno to pripísať skôr na vrub

nešikovnosti komentátora a neschopnosti pohotovo reagovať na aktuálne dianie na ihrisku výberom vhodných verbálnych prostriedkov. Napríklad v rade výpovedí *krásna akcia / prerušíme to / babatounde bello (GÓL) / nula jedna / devätnásta minúta / nádherný moment na stamford bridge / komentátor vsuvkou prerušíme to* sám upozorňuje na to, že musí prerušiť tok tvorby textu (presnejšie prerušiť predchádzajúcu myšlienku) a venovať sa daniu na ihrisku. Podobnú situáciu možno komentátorovi vyčítať aj v prípade ťažkopádneho komentovania gólovej situácie v rade výpovedí *a spôsobil svojmu tímu veľké (GÓL) problémy / určite sleduje tento úvodný zásah zápasu / a šťastným strelcom jovanovič / milan jovanovič otvára skóre zápasu*. V tomto prípade komentátor nestihol dopovedať informáciu o hráčovi, ktorý dostal v predchádzajúcom zápase červenú kartu a oslabil tým svoj tím. Chybu sa komentátor snažil napraviť odkázaním na fakt, že daný hráč určite sleduje gólovú situáciu. Domnievame sa, že v tomto prípade komentátor nesledoval hru na ihrisku, resp. si vážnosť hernej situácie uvedomil príliš neskoro.

Strelený gól teda v ideálnom prípade nenarušuje tok televízneho komentovania, ktoré sa odvíja v závislosti od diania na futbalovom ihrisku, práve naopak, v dominantnej väčšine prípadov sa stáva dosiahnutie gólu jeho vyvrcholením. Istý posun možno badať na sémantickej úrovni, keď sa mení predmet komentára z „toho, čo sa deje“ na „to, čo sa stalo“. S daným faktom súvisí aj motivácia zmien stratégií tvorby textu na morfolologickej úrovni, a to napr. z hľadiska využívania gramatickej kategórie času, kedy sa prítomnosť v mnohých prípadoch strieda s prítomnosťou. Komentovaniu gólovej situácie najčastejšie predchádza komentovanie šance, ktorá ku gólu vedie (prejav uvádzame z praktických dôvodov segmentovaný v podobe *a – f*, jednotlivé výpovede oddelené lomkou):

a) na dostrel je valter birsa / jeho ľavačka /

b) (GÓL) a gól / trinásta minúta / valter birsa / jedna nula pre slovinsko /

c) dávid vyhráva nad goliášom / tim howard muž zápasu proti anglicku bol bezmocný / čarovná ľavačka valtera birsu tak ako sa o tom presvedčilo slovensko v päťdesiatej šiestej minúte októbrového zápasu na tehelnom poli /

d) (REPLAY) ešte raz, valter birsa ľavačkou k vzdialenejšej žrdi / perfektne to trafil / a howard / tim howard zostal ako prikovaný /

e) birsov tretí gól v tridsiatom treťom medzištátnom vystúpení / v septembri dal gól v maribore proti poliakom pri triumfe tri nula / potom prekonal jána muchu / a dnes muchovho nového spoluhráča

f) (VÝKOP) z evertonu amerického brankára tima howarda / šok pre američanov / slovinsko nad nimi vyhráva jedna nula.

V časti *a* komentátor najprv (v prítomnom čase) upozorňuje na nebezpečenstvo (*hráč je na dostrel*), potom upriamuje pozornosť divákov na hráčovú strelu (*jeho ľavačka*) a plynule pokračuje v komentovaní časťou *b*, a to klasickým zvolaním gól (obligatórny prvok) pričom zhŕňa základné kontextové informácie o danej situácii (čas, meno strelca a stav stretnutia). V časti *c* komentátor zdôrazňuje prekvapujúci stav zápasu využitím analógie biblického príbehu o súboji Dávida s Goliášom a aplikuje naratívnu osobnostnú parentézu (fakultatívny prvok). V časti *d* prichádza na rad komentovanie spomaleného záberu (obligatórny prvok), na existenciu ktorého upozorňuje komentátor využitím konštrukcie *ešte raz*. Komentátor pri komentovaní danej gólovej situácie dominantne využíval prítomnosť, čo potvrdzujú slovesné tvary *bol bezmocný, trafil to, zostal ako prikovaný* v časti *d* a *dnes* [prekonal] *muchovho nového spoluhráča* v časti *e*.⁶ Časť *e* je opäť naratívnu osobnostnou parentézou, v časti *f* sa

komentátor navracia ku komentovaniu priebehu stretnutia, čo je signalizované opätovným využívaním prítomného času (*vyhráva*).

Nastolený vzorec komentovania gólových situácií možno manifestovať aj prostredníctvom ďalšieho segmentovaného (*g – l*) radu výpovedí (jednotlivé výpovede oddelené lomkou):

g) výborný center / keisuke honda /

h) (GÓL) a otvára skóre /

i) tak keď sme sledovali na jednej strane prvý strelecký pokus tak na tej opačnej o pár sekúnd neskôr v podaní najväčšej japonskej hviezdy na ihrisku / presadil sa keisuke honda v tridsiatej ôsmej minúte

j) (REPLAY) / ešte raz celá akcia / matsui čakal na to aby mohol odcentrovať pravou nohou ale posunul si loptu na ľavačku / tá so šťastím prešla na keisukeho hondu / no a ten si dáva ten najlepší darček k včerajším dvadsiatym štvrtým narodeninám /

k) jeho piaty gól v národnom drese / a úvodný japonský na svetovom šampionáte v juhoafrickej republike /

l) jeden mimoriadne dôležitý gól už dal / bolo to v lige majstrov proti fc sevilla (VÝKOP) v osemfinálovej odvete keď posunul moskovský cska medzi najlepších osem tímov starého kontinentu.

V časti *g* komentátor vyzdvihuje kvalitu techniky zahratia lopty a menom hráča upozorňuje na jeho šancu. Využitie spojky *a* vo výpovedi *a otvára skóre* (obligatórny prvok) signalizuje plynulosť nadväzovania na predošlý text vo forme koordinatívnej syntagmy (podobne v prípade *b*). V ďalšej časti prehovoru (*i*) komentátor, síce z hľadiska vetnej skladby nepresvedčivo, ale predsa upriamuje pozornosť na disimiláciu (fakultatívny prvok) medzi mužstvami, ktorá sa v dovedajšom stave zápasu javí rozhodujúca. Informáciu dopĺňa využitím metafory hviezdy, ktorá tu *de facto* pôsobí ako deskriptívna osobnostná parentéza (fakultatívny prvok). Až teraz prichádza na rad definitívna identifikácia strelca a časový údaj (obligatórne prvky). Podobne ako v prípade *d*, aj v prípade *j* upozorňuje komentátor na komentovanie spomalených záberov (obligatórny prvok) využitím konštrukcie *ešte raz*. V rámci výpovedí v bloku *j* a *k* opäť dochádza k využitiu, tentoraz naratívnych osobnostných parentéz (*darček k narodeninám, piaty gól v národnom drese*).

Výkyvy vychádzajúce z nezaraďovania obligatórnych prvkov v načrtnutej štruktúre komentovania gólových situácií možno označiť za zriedkavé. Len v dvoch prípadoch z 25 sa vo výpovediach neobjavil jeden z obligatórnych prvkov, a to explicitná informácia upresňujúca čas, v ktorom padol gól. V jednom z daných prípadov však došlo k implicitnému oznámeniu danej informácie v podobe výpovede *to je zrejme ten najlepší možný vstup do druhého polčasu*, kde podčiarknutá pasáž časový údaj naznačuje. Domnievame sa, že v druhom, nižšie uvedenom prípade, komentátor na pripomenutie časového údaju zabudol z dôvodu nárastu emócií v rečovom prejave. Čas tu teda ustúpil do úzadia, pretože komentátor vyzdvihoval „neuveriteľnosť“ momentu (jednotlivé výpovede oddelené lomkou):

m) ešte raz hamšík / vittek / (GÓL) gól / gól / fantázia v pohybe / píše sa tu história / róbert vittek dva góly proti taliansku / slovensko taliansko dva nula / dvadsiaty tretí gól pre teraz už najlepšieho strelca našej reprezentačnej histórie / tretí gól robogola na majstrovstvách sveta 2010 / slovensko vyhráva

(REPLAY) nad majstrami sveta z rokov 1934 38 82 a 2006 dva nula / vittek / prepáčte / áno hamšík vrátil loptu do pokutového územia / róbert vittek bol pri nej skôr ako chiellini / vyhrávame dva nula / futbalista roka 2006 nad ktorým sme lámali palicu po jeho nevýrazných útočných vystúpeniach v slovenskej reprezentácii v rokoch 2008 a 2009 je hrdinom zápasu proti azúrovej squadre / taliansko ešte určite nekapitulovalo (VÝKOP) ale my vyhrávame dva nula / áno futbalový osud je do týchto chvíľ na našej strane.

Kým nárast emotívnych prvkov, resp. strata racionálnej kontroly nad tvorbou textu, sú v auditívnej forme prejavu *m* zrejmé prostredníctvom zmien na úrovni prozódie (napr. zvýšená intenzita hlasu, využitie emfázy a pod.), v samotnom prepise možno predpokladať zvýšenú emocionalitu v prejave komentátora najmä na pozadí dvojnásobného zvolania *gól*, hyperbolizovania situácie (napr. *fantázia v pohybe, píše sa tu história*), viacnásobného identifikovania strelca (meno strelca zopakuje komentátor po strelení gólu trikrát doslova, raz v podobe *robogol*), ďalej na pozadí štvornásobného zopakovania aktuálneho stavu stretnutia a prostredníctvom zmien vo využití gramatickej kategórie osoby, konkrétne posunom z 3. osoby singuláru (*slovensko vyhráva*) do 1. osoby plurálu (*vyhrávame dva nula, lámali sme palicu, my vyhrávame, osud je na našej strane*), keď sa komentátor stotožňuje s realitou a, takpovediac, sa z neho stáva fanúšik.

V ďalšom rade výpovedí zachytávajúcom opis gólovej situácie upriamujeme pozornosť na emocionalitu komentátora ovplyvňujúcu stavbu komentátorského prejavu (jednotlivé výpovede oddelené lomkou):

n) ďurica neodkopol / pozor na to / mucha je von z brány / (GÓL) a dostávame gól / bože môj / fabio quagliarella dva tri v deväťdesiatej druhej minúte / ešte stále nie je koniec (REPLAY) / quagliarella dáva gól / krásna strela / ďurica neodkopol pretože de rossi prepasíroval loptu na tohto hráča na fabia quagliarellu z neapola / a ten prekonáva muchu z dvadsiatich metrov nádherným lobom / jano dávajme si pozor / koľko zostáva do konca / 120 sekúnd / šesták vystriedal vitteka / nestraťme to / druhýkrát na týchto majstrovstvách sme dostali gól v nastavenom čase ale stále vedieme tri dva (VÝKOP).

Komentátor tu na relatívne krátkom priestore pôsobí ako racionálne zmýšľajúca osoba/analytik, čo možno potvrdiť využitím všetkých vyššie navrhnutých obligatórnych prvkov štruktúry komentovania gólových situácií (verbálne zdôraznenie streleného gólu, kontextové informácie, opisuje situáciu), ale zároveň pôsobí ako tréner/psychológ/fanúšik futbalového tímu, čo možno potvrdiť jeho výzvami/želaniami *pozor na to, dávajme si pozor, nestraťme to*, či otázkou *koľko zostáva do konca*. Povzdych *bože môj* vsunutý priamo medzi obligatórne prvky narúša kontinuitu podávania informácií viditeľnú napríklad vo vyššie uvedenom príklade *b* a je dôkazom, že komentátor emočne splynul s futbalovým zápasom. Aj napriek množstvu emotívnych vsuviek sa však komentátorovi v tomto prípade podarilo interpretovať všetky obligatórne prvky z nastoleného vzorca (zoraďené podľa vyššie uvedenej schémy 1, výpovede kurzívou a oddelené lomkami):

- 1, gól – *a dostávame gól*,
- 2, základné kontextové informácie – *fabio quagliarella dva tri v deväťdesiatej druhej minúte*,
- 3, komentár jedného prípadne viacerých spomalených záberov gólovej situácie – *quagliarella dáva gól / krásna strela / ďurica neodkopol pretože de rossi prepasíroval loptu na tohto hráča na fabia quagliarellu z neapola / a ten*

prekonáva muchu z dvadsiatich metrov nádherným lobom – komentátor vo svojom prejave odkazuje na komentovanie spomaleného záberu iba podčiarknutým ukazovacím zámenom. Chýbajú tu typické iniciačné konštrukcie operatívneho charakteru, ktoré sa pomerne pravidelne vyskytovali v ostatných prípadoch komentovania gólových situácií. Patria sem napríklad konštrukcie *ešte raz..., pozrime sa..., uvidíme ako..., takto najskôr...* a pod.

Pri porovnaní racionálne štruktúrovaného komentátorského prejavu segmentovaného vo výpovediach *a – f* a emocionálneho komentátorského prejavu *n* je zreteľné, a to najmä na základe výskytu subjektívne ladených výziev, želaní a otázok v komentátorskom prejave *n*, že preexponované emócie pri komentovaní môžu oslabiť kontinuitu podávania informácií (nie však kontinuitu komentátorského prejavu) a usporiadanosť komentátorského textu.

Záver

Analýza komentovania gólových situácií naznačuje, že pri zachovaní racionálneho spôsobu komentovania komentátor v rámci opisov gólových situácií využíva nastolený textový vzorec zložený z obligatórných prvkov, pričom v jeho prejave dominuje snaha ozvláštniť daný prehovor zaradením vhodných fakultatívnych prvkov, najčastejšie osobnostných kontextových parentéz spojených so strelcami gólov.

Ďalej analýza poukázala na možnosti, ktorými možno uchopiť komentátorský text v ďalšom výskume. Za predpokladu, že je komentátor dostatočne flexibilný, je potrebné vnímať komentátorský text ako komplexný celok, ktorý je v ideálnom prípade na úrovni nadvetnej syntaxe pomerne jednoliaty a prípadná fragmentárnosť reality na hracej ploche neovplyvňuje jeho kontinuitu vo výraznej miere. K defektným konštrukciám v komentátorských prejavoch však dochádza napríklad v prípade nárastu expresivity a emócií v jeho štruktúre, ale aj, čo je bezpochyby z hľadiska základných funkcií komentátora vo vzťahu k televíznemu divákovi negatívna vlastnosť, v prípade zaradovania akýchkoľvek informácií do komentátorského prejavu, ktoré sú v danom okamihu menej závažné, než reálne udalosti odohrávajúce sa na hracej ploche. Komentátor by teda mal byť schopný z množstva podnetov, ktoré sú súčasťou referenčnej reality zápasu, vybrať taký, ktorý je pre televízneho diváka v aktuálnej chvíli najdôležitejší.

V kontexte analýzy komentovania gólových situácií sa vynára potreba analyzovať a overiť hypotézu vzťahu emocionálnych fáz komentovania k zmenám v celkovej štruktúre textu. Z doterajších zistení sa zdá, že nárast emócií u komentátora môže zapríčiniť zvýšenú pravdepodobnosť neusporiadanosti prvkov v štruktúre komentátorského prejavu.

Poznámky

¹ V danom článku sme sa venovali problematike stereotypu, preto ju na tomto mieste z dôvodu zekonomizovania textu vypúšťame.

² Išlo o tieto futbalové zápasy: Slovinsko – USA, Slovinsko – Anglicko, Taliansko – Slovensko, Nový Zéland – Slovensko, Japonsko – Kamerun, Nemecko – Srbsko (všetky MS 2010), Slovan Bratislava – Crvena zvezda Belehrad, Slovan Bratislava – VfB Stuttgart (oba EL UEFA 2010/11), FC Barcelona – Manchester Utd. (LM 2009/10), FC Chelsea – MŠK Žilina, MŠK Žilina – Spartak Moskva (oba LM 2010/11)

³ Pomer explicitných a implicitných zdôraznení strelenia gólu vo vzťahu k využívaniu pojmu gól bol v našej analýze 14:11. Implicitne bolo strelenie gólu signalizované zvýšením intenzity hlasu vo výpovediach dva nula; jedna nula; a je vyrovnané; a otvára skóre; určite sleduje tento úvodný zásah zápasu; a dva nula; nula jedna; a ten vyrovnáva na jedna jedna; a je to dva jedna; jedna jedna; jedna dva.

⁴ K tematike kontextových parentéz v štruktúre komentátorského textu pozri článok Kontextové parentézy v prejave športového komentátora na pozadí štruktúry komentátorského textu, časopis Jazyk a kultúra 9/2012, pozn. autora.

⁵ Disimilácie tu chápeme ako opak analógií, teda ako verbálne vyzdvihovanie rozdielov medzi mužstvami.

⁶ Pôvodne sme predpokladali, že komentátori využívajú pri opise gólových situácií (najmä pri komentovaní spomalených záberov) výlučne préteritum. To sa nepotvrdilo, naopak, niekedy sa v týchto prípadoch využíva prítomný čas, hoci komentátor produkuje prehovor „o niečom, čo sa stalo“ (v tomto prípade teda možno využitú formu času charakterizovať ako historický prítomný čas, napr. vo vyššie uvedenom rade výpovedí j ide o výpoveď no a ten si dáva ten najlepší darček k včerajším dvadsiatym štvrtým narodeninám). Dôvodom danej stratégie tvorby textu je zrejme podvedomá snaha komentátora dramatizovať rečový prejav a udržať chvíľu dlhší čas aktuálnou. Zrejme nie je náhoda, že sa prítomný čas (historický prítomný čas) pri opise gólových situácií využíva najmä pri výrazne emocionálnych komentátorských prejavoch, napr. (podčiarknuté príznakové využitie prítomného času počas komentovania spomaleného záberu): juraj kucka zachytil zlú rozohrávku talianska a vittek prekonáva marchettiho; autové vhadzovanie do šestnástky na rozbehnutého kopúna a ten barošovským lobom ponad marchettiho dáva gól na tri jedna.

Použitá literatúra

SEPEK, S.: *Is English injuring Polish? An analysis of the spread of English terminology in (and through) Polish football*. In: LAVRIC, E. – PISEK, G. – SKINNER, A. – STADLER, W. (eds.): *The linguistics of football*. Tübingen: Gunter Narr Verlag 2008, s. 53-62.

SAYED, A. E.: *Egyptian colloquial Arabic and the British occupation: The Case of football*. In: LAVRIC, E. – PISEK, G. – SKINNER, A. – STADLER, W. (eds.): *The linguistics of football*. Tübingen: Gunter Narr Verlag 2008, s. 81-88.

Citované mediálne texty

futbalové zápasy vysielané Slovenskou televíziou (momentálne RTVS) už spomenuté v poznámke 2.

Abstract

This article deals with character of announcing scoring situations within the direct sport broadcasting in television. Analyzing these kinds of stereotypes could help with understanding the role of emotions in communication between the announcer and the audience in sense of affecting rational commentary by changing or adjusting its linguistic structure.

Príspevok *Stereotypné konštrukcie v komentátorskom texte – komentovanie gólových situácií* vznikol v rámci riešenia grantového projektu *GaPU 1/3/2012 Šport v mediálnom priestore*.